

הלכות ראש השנה סימן תקפו

וְגַם מִמְּמִירֵין דְּאֶפְלוּ בְּשָׁל עוֹבְדֵי-כוֹכְבִּים אֵינוּ יוֹצֵא (יז) *אֵלָא בְּתַבְשֵׁל (יח) בְּעָרְב יוֹם-טִיב (מחיים) (נצמן)
לְמַעַן סִימָן תְּרַמֵּט סַעֲיָה ג: ד' שׁוֹפָר (יט) שֶׁל תְּקֻרַת עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים, אֶפְלוּ הֵנָּה שֶׁל עוֹבְדֵי-כוֹכְבִּים,
שְׂתַקַּע בּוֹ, לֹא יוֹצֵא, (כ) מִשּׁוּם דְּאֵינָהּ בְּטֻלָּה עוֹלָמִית: ה' (כא) הַמְדָר הַנֶּאֱמָר מִשׁוֹפָר, (כב) אָדָם
(1) אַחַר הַתְּקַע בּוֹ וְהָא דְּיָדֵי חוֹכְתוֹ. *אֲבָל אִם אָמַר (1) (כג) קוֹנֵם לְתַקִּיעָתוֹ עָלָי, (כד) אָסוּר

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

הַחֵי"כ (נמן) הַמְעַלֵּת. עַל כִּיּוֹד סִימָן קַדֵּשׁ כִּיּוֹד שֶׁשׁ, וְעִכְשֵׁי הֵנָּה מִקוֹם לְתַקֵּל בְּהַ, (1) אַחַר, וּבִשְׁעַת הַדְּחָק טָפַר לְתַקַּע בְּעַצְמוֹ, ז"ח: (1) קוֹנֵם, וְהוּוּ לְשׁוֹן נְדָר, דְּאֶסְרֵי חֲסִפִּין עָלָיו, וְהַדְּרִים הָלִים עִיד מִצְוֵה כְּדָבָר
הַלְשׁוֹת כְּמִשׁ בְּיַד סִימָן רַטוּ; מִפְּלִיא אִם אָסַר שְׁלֵא אֶשְׁמַע קוֹל שׁוֹפָר

בְּאֵר הַיֵּטֵב

הַרְף גִּזְלָה וְלֹא לְזוֹת בּוֹ אֵלָא קָדִי שְׂתַקַּע בּוֹ בְּכַשְׁוּ, ט"ז, וְעַמ"א:
(1) אַחַר, וּבִשְׁעַת הַדְּחָק טָפַר לְתַקַּע בְּעַצְמוֹ, ז"ח: (1) קוֹנֵם, וְהוּוּ לְשׁוֹן נְדָר, דְּאֶסְרֵי חֲסִפִּין עָלָיו, וְהַדְּרִים הָלִים עִיד מִצְוֵה כְּדָבָר
הַלְשׁוֹת כְּמִשׁ בְּיַד סִימָן רַטוּ; מִפְּלִיא אִם אָסַר שְׁלֵא אֶשְׁמַע קוֹל שׁוֹפָר

בְּאֵר הַלְּקָה

לְהֵם בְּטוֹל, וְכַמוֹ דְּפִסְק הַמַּחֲסֵב בְּיִזְרְה־דְּעָה סִימָן קָמוּ סַעֲיָה ב: (ל) וְגַם שְׂמַחֲמִירֵין גַּם בְּזָה: (יז) אֵלָא בְּתַבְשֵׁל. הַשֵּׁעַם כְּפִי"ל,
כְּיִין שֶׁהוּא אָסוּר בְּהֶנְאָה הַרִי הוּא קָחֵסֵר מִן שְׁעוֹרָה שֶׁהוּא פְּסוּל, וְאֶחָד-עַל-פִּי שֶׁאֶשְׁפָּר לְבִטְלָה, מִפֶּל מְקוֹם עֲדוּן לֹא נִתְבַּשֵּׁל וּבְאֶסְרוֹ
קָאִי: (יח) בְּעָרְב יוֹם-טִיב, הָאֵם לֹא נִתְבַּשֵּׁל בְּעֵצָה שְׂקָדָשׁ הַיּוֹם, אֲסִיפֵן לֹא הֵנָּה רְאוּי אֲזוֹ לְתַקַּע בּוֹ (לפי שיטה זו שפסול לתקוע בו
קָדָם בְּטוֹל) וְנִדְחָה אַז, וְאֲסִיפֵן אֶפְלוּ בְּפִלוּ הַעֲבוּרִים אֲחֵרֵי בְּיָאֵם-
טוֹב וְהַפֵּר, מִפֶּל מְקוֹם (לג) שְׂמָא יֵשׁ דְּחַוִּי אֶצֶל מִצּוֹת וַיְכַר נִפְסֵלֵי, וְלַעֲנֵן דִּינָא קָמוֹא לֵן פִּסְבְּרָא הַרְאֵשׁוֹנָה (לד) שֶׁהוּא סְכָרָה רַב
הַפּוֹסְקִים, וְאֶפְלוּ בְּלֹא נִתְבַּשֵּׁלָה כִּלְל (לג) כִּיּוֹל לְתַקַּע בּוֹ אִם אֵין לֹ
אַחַר, וְרַק אִם יוֹצֵא אֲחֵרֵי שׁוֹפָר שְׂפָר צָרִיף לְתַקַּע בּוֹ מִחֲדָשׁ
לְצֵאת יְדֵי סְכָרָה זו, (לד) וְכִלִּי בְּרַכָּה: ד' (יט) שֶׁל תְּקֻרַת עֲבוֹדַת
כוֹכְבִּים, פְּרוּשׁ, בְּהֵמָה שֶׁהִקְרִיבָהּ לְקַרְפֵּן לְפָנֵי עֲבוֹדָה נְהָה
(לו) וְעֵשׂוּ מִקְרָנֶיהָ שׁוֹפָר: (כ) מִשּׁוּם דְּאֵינָהּ בְּטֻלָּה וְכוּ'. וְכַתּוּבִי
מִכְּתַב שְׁעוֹרָהֵי, וְכַפִּי"ל: ה' (כא) הַמְדָר הַנֶּאֱמָר מִשׁוֹפָר, גִּזְוֹן
שְׂאֲמַר: קוֹנֵם הַנֶּאֱמָר שׁוֹפָר עָלָי: (כב) אָדָם אַחַר וְכוּ'. רוֹצֵה
לוֹמַר, אֶחָד-עַל-פִּי דְּאֵין כּוֹל לְהַפְקִיעַ עֲצֻמוֹ מִמִּצְוֹת שׁוֹפָר בְּשִׁבִיל
נְדָר זֶה, וְהַמְצִינָה לֹא מִקְרֵי הַנֶּאֱמָר, וְכַפִּי"ל, מִפֶּל מְקוֹם וְשִׁמְעַת קִיּוּעַ
שׁוֹפָר מֵאַחַר וְלֹא יִתְקַע בְּעַצְמוֹ, וְהַשֵּׁעַם כְּתוּב הַפּוֹסְקִים, מִשּׁוּם
(לו) דְּיֵשׁ הַרְבֵּה גְּיָאֵדָם שְׂמַשׁ לְהֵם הַנֶּאֱמָר לְשִׁמְעַת תּוֹקֵעִין, וְהַנֶּאֱמָר
הַגּוֹף לִיקָא לְשׁוֹרֵי בְּשִׁבִיל טַעְמָא דְּמִצְוֹת לֹאוּ לְהַנִּיחַ נִתְנוּ.

(לח) וּמִקֵּל מְקוֹם כְּתוּב הַאֲחֵרִים, וְכַשְׁעַת הַדְּחָק שְׂאֵין לֹא אַחַר סָפַר לֹא בְּעַצְמוֹ לְתַקַּע, וְרַק שְׂאֵין לֹא לְתַקַּע (לט) כִּי אִם עֲשָׂרָה קוֹלוֹת, דְּהֵנִי
הַשְּׁבִי"ת שְׂשִׁ"ת ט"ו (ס) שֶׁהֵם מִעֲקָר הַדִּין: (1) (כג) קוֹנֵם לְתַקִּיעָתוֹ עָלָי. שְׁלֵא הַנְּדָר הַנֶּאֱמָר, וְרוֹצֵה לֹמַר שְׂאֲמַר (מ) קוֹנֵם הַשׁוֹפָר לְתַקִּיעָתוֹ עָלָי,
וְעַל-פִּי חֵייל בִּינֵן (מא) שְׂפָרֵשׁ לְאָסוּר עַל עֲצֻמוֹ שׁוֹפָר לְתַקַּע בּוֹ, כְּמוֹ שְׂאֲסוּר עַל עֲצֻמוֹ הַצָּרוּר לְרִיק בּוֹ אֶף שְׂאֵין לֹא הַנֶּאֱמָר, אֲבָל אִם אָסַר סָסֵם
(מב) קוֹנֵם שׁוֹפָר עָלָי, מִתָּר לְתַקַּע בּוֹ מִקִּיעָה שֶׁל מִצְוֵה: (כד) אָסוּר לְתַקַּע וְכוּ'. וְאֶפְלוּ (מג) פְּרוּשׁ בְּנִדְרוֹ תַקִּיעָה שֶׁל מִצְוֵה, וְהַשֵּׁעַם, וְהַדְּרִים
(מד) אֲסוּר תְּקַצָּא הוּא וְחָל אֶפְלוּ עַל דְּבַר-מִצְוֵה, (מה) וְאֶפְלוּ לְשִׁמְעַת קִיּוּעַ שׁוֹפָר מֵאַחַר גַּם-כֵּן בְּכִלְל אֲסוּר זֶה, וְדַע, דְּיֵשׁ (מי) פּוֹסְקִים שְׂרַצוּ
לוֹמַר שְׂאֵין חַל הַנְּדָר אֵלָא-אֲסִיפֵן אָסַר הַשׁוֹפָר עָלָיו, גִּזְוֹן שְׂאֲמַר שׁוֹפָר עָלָי בְּקוֹנֵם לְתַקַּע בּוֹ, אֲבָל בְּאָסַר עָלָיו הַתַּקִּיעָה, גִּזְוֹן שְׂאֲמַר
הַתַּקִּיעַת שׁוֹפָר עָלָי בְּקוֹנֵם, אֵינוּ חַל, וְהַתַּקִּיעַת אֵין בּוֹ מִמַּשׁ, וְהַדְּרִים אֵין חֲלוּן אֲדָבָר שְׂאֵין בּוֹ מִמַּשׁ. אֲמַנֵם (מו) בְּמָה פּוֹסְקִים סוֹכְרִין שְׂחַל
אֶף בְּזָה, בִּינֵן שְׁעַל-כֵּל-פְּנִים הוֹפִיר בְּנִדְרוֹ סַפְצָא, סָסֵמָא דְּמִלְתָּא בְּנִתְנוּ לְאָסוּר חֲסִפִּין עָלָיו: (מז) וְכִל זֶה לְעֵנֵן אֲסוּר תּוֹרָה, (מח) אֲבָל מִדְּרַבָּנָן
אִיקָא אֲסוּרָא בְּכָל בְּנֵי, אֶפְלוּ בְּנִדְרָ שְׂאֵין בּוֹ מִמַּשׁ, מִכְּבָּר בְּיִזְרְה־דְּעָה סִימָן רִיג, וְעַל-פִּי אָסוּר לְתַקַּע בּוֹ קָדָם שְׂחִיר הַנְּדָר, וּמִפְּרִשׁ בְּפּוֹסְקִים
דְּכָל זֶה בְּנִדְרָ, אֲבָל בְּשׁוֹבְעָה אֵינוּ כּוֹל לְהַפְקִיעַ אֶת עֲצֻמוֹ מִמִּצְוֹת תַּקִּיעַת שׁוֹפָר, דְּמִשְׁבַּע וְעוֹמֵר מֵהַר-סִינַי לְקִיָּם מִצְוֹת הַתּוֹרָה; אִם לֹא

שַׁעֲרֵי הַצִּיּוּן

(ל) בִּיח וְשִׁיף שִׁם, וְהַבְּאֵת אֵין דְּבַר הַבִּיחַ שִׁם נִדְאֵין בְּהַבְּנַת דְּבַר הַרִיא מִמִּין, עַל בְּנִרְאִים סִימָן קָב שְׂמַכְאָר לְהַרְאֵי בְּבִיח־יוֹסֵף, אֵלָא דְּפִסְק הַשְּׁלַחֵן עֲרוּף שִׁם אֵינוּ
לְכִלִּי עֲלֵמָא בְּלֵא חֵי, שְׂחֵרִי מִבִּיח־יוֹסֵף וְקָא כְּתַב דְּמִדְּבַר הַרְאֵבִיד מִכַּח שְׁלֵא בְּדַבְרֵי הַרִיא מִמִּין וְהוּוּ עֲרוּף וְכִרְי וְשְׁלֵא כְּפִיחַ שְׁהַשִּׁיג עָלָיו שִׁם בְּנִתוּ, וְכַמְבָּרָא
בְּהַרְאֵי בְּשִׁבְיָא סָסָה לִיא וְכִרְיִן שִׁם בְּהַבְּנַת חֲבֵרֵי הַרְאֵבִיד, וְאֶף הָאֵם הֵיא קְשֵׁרִי כְּפִשֵׁל עֲבוּדָה וְהוּוּ פִּסְפָּה, הֵלֵא גַם בְּנֵה חֲלָקוֹ עָלָיו חֲרִין וְהַשְּׁבִיָּא שִׁם וּמִשְׁעַם דְּלֵא
אֶשְׁחַן זֶה נִקְ שְׂמִינָה עֲבוּדָה וְהוּוּ וְהַשְּׁבִיָּא בְּרִשְׁתּוֹ, מַה שְׂאֵין בּוֹן בְּשִׁנְכָה כְּבֵר: וְיִשְׂרָאֵל בְּקִשְׁשִׁים, אֵלָא הַנֶּאֱמָר דְּהַבִּיח־יוֹסֵף סָסָה בְּנֵה לְתַקֵּל כִּלְל גִּזְוֹן אֲרִיא מִמִּין
וְסִימָן וְשׁוֹר מִשּׁוּם דְּהוּא מִלְתָּא דְּרַבָּנָן, דְּמֵן הַתּוֹרָה לֹא מִחֲמִירֵין בְּעֲבוּדָה נְהָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵלָא בְּשִׁנְכָה הַיִּשְׂרָאֵל דְּקָא, וְעַל-פִּי יֵשׁ לְהֵם גַּם בְּעֵנְיָנוּ: (לא) בְּעֵינָא
עֲבוּדָה נְהָה ט"ז, עִי"ב וְכַתּוּבָה סָסָה דְּהָ לֹא בְּיָדֵיהּ בְּאֶשְׁתָּהּ: (לב) רִשִׁי וְהַשְּׁבִיָּא וְהַשְּׁבִיָּא וְהַרְאֵי שִׁם וְהַרִיא, וְכַתּוּבָה שִׁם גַּם דְּעֵת הַרִיא, וְכֵן כְּתַב הַרְב
הַפְּגוּדִי שֶׁהוּא דְּעֵת רַב הַפּוֹסְקִים, וְגַם הַרְאֵי שְׁהַפִּיָּה פִּאָן, מִפֶּל מְקוֹם בְּסִימָן תְּרַמֵּט הַנֶּחֱתוּ וְהַנֶּחֱתוּ וְהַנֶּחֱתוּ בְּרַטוּ: (לג) וְאֶשְׁפָּר דְּצָרִיף גַּם לְכַרְף עָלָיו: (לד) מִפֶּל מְקוֹם
אֵין לֹא לְהַבִּיחַ מִחֲרִין לְתַחֵם אוֹ לְעַבֵּר עַל שְׁבוֹת אַחַר בְּשִׁבִיל זֶה, כְּהֵיא דְּסַעֲיָה כֹא, כֵּן כְּתַב הַמַּטְהָרִים: (לה) מַטְהָרִים: (לו) רַבִּינֵין רַשְׁבֵּי"א וְרַשְׁבֵּי"א בִּיבְמִוֹת
דְּף קָב וְרַשְׁבֵּי"א רֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה כִּי, עִי"ש, אֲבָל בְּהַקְרִיב הַשׁוֹפָר לְעֲבוּדָה נְהָה אֵינוּ נֹאכֵר, דְּדוֹקָא כְּכַעֲזֵן דִּי עֲבוּדוֹת שְׂבַפְתִּים נֹאכֵר, אִם לֹא שְׂתֵינָה דְּרָף עֲבוּדָתָה כְּהָה, עַל
שִׁם בְּרַבִּינֵים: (לז) כִּלְבֵּי וְהַשְּׁבִיָּא פּוֹסְקִים שְׂהַעֲתִי-קֵהוּ: (לח) בִּיח וְהַשְּׁבִיָּא וְהַשְּׁבִיָּא וְהַרְאֵי שִׁם וְהַרִיא, וְכַתּוּבָה שִׁם גַּם דְּעֵת הַרִיא, וְכֵן כְּתַב הַרְב
שְׂחֵרִי בְּשׁוֹפָר שֶׁל עֲבוּדָה גְּלוּלִים תּוֹקֵעִין בּוֹ לְכַתְּחֵלָה אֵי לֹא טְבָא דְּמֵאִיסָא, וּמִסְעֻמָּא דְּלֹא לְהַנִּיחַ נִתְנוּ הַמְצוֹת, וְלֹא חִישִׁין שְׂמָא יִתְנָה גּוֹפֵה בְּהַקְרָעָה, וְעַל-כִּדְרָף
דְּאֵינוּ אֵלָא לְכַתְּחֵלָה חֵיבֵי דְּאִיקָא אַחַר, וְכַסְפֵּר כְּפַחֲתִתִּירִים כְּתַב דְּהַכֵּל לְפִי הַתּוֹם, אִם מְרִישׁ שְׂבַטְכֵּנִי אֵינוּ נִתְנָה מִתְּקִיעָתוֹ מִתָּר לְתַקַּע בּוֹ לְכַתְּחֵלָה: (לט) מִשְׁחָה
אֲבָרָה: (מ) רִין, וְהַמְחַבֵּר קָרָר הַלְשׁוֹן, וְאֵי לֹא הוֹפִיר שִׁם שׁוֹפָר, הֵלֵא הוּא דְּבַר שְׂאֵין בּוֹ מִמַּשׁ וְאֵין אֲסוּרָא אֵלָא מִדְּרַבָּנָן, וְכֵן כְּתַב מִדְּרַבָּנָן, וְכֵן כְּתַב בְּבִיח־מֵאִיר, וְהַשְּׁבִיָּא דְּאֵם אֵין לֹ
אַחַר יִתְקַע בּוֹ: (מא) הַרְאֵי: (מב) כֵּן מִשְׁמַע מִהַרְרִיא וְכֵן הַבִּיא הַאֲלִיָּה רַבָּה בְּשִׁם רַבָּנוּ יְרֵחֵם: (מג) אֲחֵרִים: (מד) פּוֹסְקִים: (מה) כֵּן מִשְׁמַע הַשְּׁלַחֵן עֲרוּף: (מז) וְכֵן כְּתַב
בְּמִאֲמַר-טְרָדְרִי: (מח) חֲרִין: (מט) תּוֹסְפוֹת וְהַסְּקִנָּה הַאֲוֵר וְרוֹעַ בְּהַלְכוֹת רֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה וְכִלְבֵּי בְּשִׁם הַרְפִּי"ח וְרַבָּנוּ יְרֵחֵם: (מס) בְּאֵר הַרְאֵי:

הַלְבוּת רֵאשׁ הַשָּׁנָה סִימָן תַּקפ"ו

ביאורים ומוספים

30) וכן כתב לקמן (סי' תר ס"ק ז') לגבי קהל ששלחו להביא להם שופר, ונתעכב השליח עד סוף היום השני של ראש השנה, וראש השנה היה ביום חמישי ושישי, וכשכאב עם השופר כבר התפללו תפילה של שבת אך עדיין לא שקעה החמה, וכתב שיתקעו רק תשרית תשרית תר"ח.

וביאר הכף החיים (סי' מ) בדעת המשניב, שאין כוונתו שיתקעו תשרית תשרית תר"ח סך הכל עשרה קולות, אלא כוונתו היא שיתקעו שלש פעמים תשרית שלש פעמים תשרית שלש פעמים תר"ח, סך הכל שלושים קולות, וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תקצ ס"ק ו').

31) מבואר בדבריו, שלולי שיש הרבה בני אדם שיש להם הנאה כשהם תוקעים היה מותר לתקוע אף את התקיעות שהן מדרבנן, ומשום שימצויות לאו ליהנות ניתנו, וכדעת הר"ן (ראש השנה ז, ב דפי הר"ף) שגם במצוות דרבנן נאמר הדין שימצויות לאו ליהנות ניתנו, ושלא כדעת בעל המאור (שם עמוד א) שכתב שרק במצוות דאורייתא נאמר דין זה. (וכן מוכח מדבריו לקמן (סי' תרמט ס"ק ב)).

[משניב ס"ק כז]

סְתֵמָא דְמִלְתָּא פְּנִינָתוּ לְאַסֵּר הַהֲפֵץ עֲלֵינוּ.³²

32) וכדעה זו סתם לעיל (סי' תפ"ה ס"ק ג) לגבי מי שאמר קונם אכילת מצת מצוה עלי, שהוא אסור באכילת מצה.

[שעה"צ ס"ק מח]

בְּן מִשְׁמַע פְּהֵלְטֵן צְרוּךְ.³³

33) שכן בתחילת הסעיף כתב שהמורר הנאה משופר יוצא ידי חובה בשופר זה על ידי תקיעת אחר, ומשמע שמה שכתב בסוף הסעיף שאסור לתקוע בו היינו אפילו על ידי אחר.

[משניב ס"ק יח]

שָׁמָּא נִשְׁ דְּחַי אֲצֵל מְצוֹת וְכָבֵר נִפְסֵל.²⁷

27) ומבואר, שאף על פי שמצות שופר היא השמיעה ולא התקיעה (וכנ"ל ס"ק ט), מ"מ נחשב השופר חפץ של מצוה, ולפיכך שייך בו דיחוי.

[ביה"ל ד"ה וזוא]

סְתֵמָא אֲפוּרָא לֹא נִיקָא לָהּ דְּלִיקְנָי.²⁸

28) בדרך דומה לזה הסתפק בשו"ת הריב"ש (סי' תא), לגבי מי שטילטל בפסח חמץ של הפקר המונח ברשות הרבים, אם אומרים שמשעה שהגביהו קנאו ועובר עליו ביבל יראה' ויבל ימצא, או שכיון שאם יזכה בו יעבור עליו, אין דעתו לזכות בו (וראה ביה"ל לעיל (סי' תמו ט"א ד"ה בביתו)). ובדומה לזה הסתפק הריב"ש (שם) בנכרי ששלח ישראל לקנות עבדו חמץ בפסח, האם כיון שאין שליחות לנכרי, כשקנה הישראל את החמץ קנה אותו עבור עצמו ועובר עליו, או שכיון שאם יקנה אותו יעבור עליו, אין דעתו לקנותו (אכן כתב שבלאו הכי עובר ביבל יראה' ויבל ימצא, עיין שם, והוכחו דבריו במשניב לעיל (סי' תג ס"ק כא), ובשעה"צ שם (סי' לח)).

[משניב ס"ק כ]

וְכַתִּיבִי מְקַפֵּת שְׁעוֹנָה.²⁹

29) ממה שאמרו בשופר דין 'כתותי מיכתת שיעוריה', הוכיח בביה"ל להלן (סי' ד"ה ארבעה) שגם לדעת הרא"ש ששיעור טפח האמור בשופר הוא מדרבנן, על כל פנים יש שיעור לגודל השופר מן התורה.

[משניב ס"ק נב]

כִּי אִם עֲשׂוּהָ קוֹלוֹת, דְּהֵינּוּ תִשְׁנִי' תַּשְׁנִי' תַּנְי' הֵי.³⁰ שְׁהֵם מְעַקֵּר הַדִּין.³¹

המשך מעמוד קודם

[משניב ס"ק יז]

דְּקִיָּים מְצַנָּה לֹא מְקַרְי הִנָּתַת הַגִּיף אֶלָּא הוּא גְּזוּת קְלָנָי.²⁵ וְכִי שְׁלֹא לְבָטֵל הַמְצַנָּת עֲשׂוּהָ.²⁶

25) ואף על פי שיש שכר על קיום המצוות, כתב הריטב"א (ראש השנה כת, א) שמ"מ הואיל והשכר לא ניתן בשעת עשיית המצוה אלא לאחר זמן, נמצא שהדבר האסור הוא 'גרמא בעלמא' לאותו שכר, ובאיסורי הנאה רק ההנאה מוגף הדבר היא שאסורה, וכעין זה כתב הר"ן (סוכה יד, א דפי הר"ף).

והחתם סופר (סוכה לא, ב) ביאר באופן אחר, שכיון שהחושב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה (שבת סג, א), אם כן גם אם לא היה מקיים את המצוה משום שהשופר שיש לו הוא של עבודה זרה, מ"מ היה לו שכר כאילו קיים את המצוה, נמצא שלא הרויח שכר בכך שקיים בו את המצוה (וראה גם חתם סופר חולין פט, א ד"ה וראיתו).

26) ולגבי מדר הנאה משופר, כתב להלן (סי' כב) בשם האחרונים שאם אין אדם אחר שיתקע, יתקע המורר רק עשרה קולות דהיינו תשרית תשרית תר"ח שהם מעיקר הדין, וראה שעה"צ שם (סי' לח).

במשניב לעיל (סי' תמ ס"ק ב) לגבי נכרי שהפקיד חמצו אצל ישראל, שהרי הוא כשל הישראל ששומר וחיוב לבערו.

[משניב ס"ק יג]

מְשוּם דְּמַאיסָא.²⁴

24) טעם זה כתב רש"י (חולין פט, א ד"ה לא אם), ומשמע שרק משום כך לא יתקע בו לכתחילה, וכתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה סוכות פ"א דבר הלכה אות מ) שמכאן מוכח שלא בדברי הגדות משנה למלך (פ"ה מהל' אישות היא) שהוכיח בדעת המשנה למלך שאף על פי שימצויות לאו ליהנות ניתנו מ"מ אסור לכתחילה לעשות מצוה באיסורי הנאה (ואכן ראה להלן (סי' יד) שכתב שמותר לעשות מצוה באיסורי הנאה).

ולענין אם מותר להתאמן לתקוע בשופר זה, כתב בשו"ת תורה לשמה (סי' קמג) שאסור, שכן המתאמן הנזה מהשופר, שיתבן שעתיד הוא לקבל שכר על התקיעות שיתקע להוציא אחרים, ואף אם לא יקבל שכר מ"מ יהיוקו לו טובה על כך, והרי זה בכלל הנאה. וכן לתקוע בשופר זה כדי להראות לאחרים שהוא ידע לתקוע, כתב בשו"ת תורה לשמה (שם) שאסור, שכן הוא הנזה בכך שהם יודעים את אומנותו.

הַלְכוֹת רֵאשׁ הַשָּׁנָה סִימָן תַּקפּו

ביאורים ומוספים

[משניב ס"ק כז]

וְיִשְׁתַּלְּל לְחֵתִיר שְׁבוּעָתוֹ³⁷.

מבואר ברבינו שאין מחייבים אותו לישאל על שבועתו, וכן כתב לעיל (סי' תפח ס"ק א) לגבי מי שנשבע שלא יאכל מצה [ששבועתו חלה הואיל וכוללת הן מצה של מצוה והן מצה של רשות], שמצוה להתיר את שבועתו כדי שיוכל לקיים מצוה אכילת מצה, אך אין כופין אותו להתיר את השבועה [ראה שעה"צ שם (סי' ב)], הואיל והשבועה אינה על המצוה בלבד.

אכן, אם השבועה היא על המצוה בלבד, כגון מי שנשבע שלא יאכל מרור, או שלא ישתה ארבע בסוטה, או שלא יאכל מצה ביום טוב שני [שהשבועה חלה הואיל וחייבם הוא רק מדרבנן], או שנדר שלא יאכל מצת מצוה [שנדר הל על דבר מצוה], כתב שם (סי' ג) ובשעה"צ ס"ק ה) שכופים אותו לישאל על שבועתו או על נדרו כדי שיוכל לקיים את המצוה.

[משניב ס"ק כח]

אִם הָיָה צָרֻד וְנִבְשָׁה³⁸.

והתוקע יתקיעהו ובאמצע נשתנה הקול מעב לזק, או מוצלח לצרוד וכדו', כתב הגרש"ז איערבך (הליכות שלמה ראש השנה פי"ב סי' ט) שהרי זו יתקיעהו כשרה, וכן דעת הגר"צ קרליץ (חו"ט שני ראש השנה עמ' טב), ומה שיש שמקפידים שהתקיעה כולה תהיה בקול אחיד עב או דק וכדו', כפי שהקפיד המהר"ל ריסקין [ראה שאילת שלמה ח"ב סי' נה, ומועדים וזמנים ח"א סי' ה אות ג], כתב הגרש"ז איערבך (שם דבר הלכה אות טו) שאין זה אלא הידור מצוה וחומרא בעלמא, גם החו"א והגר"י קניבסקי לא התמירו בדבר זה (ארחות רבנו ח"ב עמ' קפג).

[משניב ס"ק כט]

בֵּין בְּמִינֵי וּבֵין שְׁלֵא בְּמִינֵיהוּ³⁹.

והחלקו ראשונים מה נקרא מינו לענין דין זה, המאירי (ראש השנה כו, ב ד"ה סתימה) כתב בשם קצת מפרשים שמינו היינו כל מיני שופר, הן כשרים והן פסולים, ואינו מינו היינו זפת ושעיה וביוצא בזה, אך המאירי (שם) עצמו כתב ששופר פסול אינו נחשב מינו, ושופר כשר ממין בהמה אחרת או ממין חיה אחרת, הסתפק המאירי אם דינו כמינו, או שרק שופר מאותו מין בהמה או חיה נחשב מינו, אולם בחיבור התשובה (עמ' שכד) כתב המאירי ששופר מכל מינו בהמה או חיה כשרים נחשב מינו, והסתפק אם שופר ממין שאינו כשר נחשב מינו, והלקט ישר (עמ' קכה ענין ב) כתב שרק מאותו המין נחשב מינו, אבל אם תיקן שופר של איל בשופר של עז וכדו', הרי זה נחשב אינו מינו.

והסותר את הנקבים בידינו בשעת התקיעה, כתב בקצה המטה (על המטה אפרים, ס"ק יב) שהרי זה כסותם באינו מינו.

[שעה"צ ס"ק נה]

וְאִפְלוּ הָיָה שׁוֹפֵר אֶחָד, בְּעִינֵי שִׁיחָא רַבֵּי שְׁלֵמִי⁴⁰.

37) אכן, לגבי לולב שינפרע' רוב עליו או שנעקר רוב עליו, שכתבו השו"ע והרמ"א לקמן (סי' תרמה ס"ב) שהוא פסול, הסתפק במשניב שם (סי' ח) אם הדבר תלוי ברוב הלולב או ברוב השיעור הנצרך ללולב, ונפקא מינה בלולב שהוא ארוך יותר מהשיעור שנפרצו או נעקר רוב עליו, אך נשאר בו רוב שיעור הנצרך ללולב שבו לא נפרצו או נעקרו העלים.

ובשעה"צ שם (סי' יג) כתב בשם הבכורי יעקב (שם סי' ד) שאם נשאר העלים בראש הלולב הרי זה כשר, שכן אם ירצה יחתוך את חלקו התחתון של הלולב וישאר שיעור לולב שיש ברובו עלים כשרים, ואם נשאר העלים בחלקו התחתון של הלולב, הסתפק הבכורי יעקב אם הוא כשר ביון שטוף סוף נשאר עלים ברוב שיעור לולב, או שכיון שברוב הלולב לא נשאר עלים הרי זה פסול.

ולענין הדס שנשר מקצת עליו שעדיין נחשב עבות, אם תלוי הדבר בנשאר העלים ברוב ההדס או ברוב שיעור הדס, ראה ביה"ל לקמן (סי' תרמו ס"ה סוף ד"ה ולעיובא).

ולגבי הדין שרצועות התפילין צריכות להיות שהחזות, הסתפק בביה"ל לעיל (סי' לג סי' ג ד"ה הרצועות) אם מן התורה די ששיעור הנצרך לרצועות יהיה שחור, או שכל הרצועות אף אם הן ארוכות צריכות להיות שחורות.

[משניב ס"ק כח]

אִין נִקֵּב בְּיָדוֹ תְּשׁוּב וְחֻקְעִין בּוֹ לְבָלִי עֲלֵמָא³⁸.

38) ומה שנוהגים שלא לתקוע בכל אופן שיש נקב בשופר אפילו הקטן ביותר, ואף בודקים את השופר על ידי שמכניסים בו מים לראות שאינם מחלחלים דרך חור נסתר, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' קלג אות ד) שאינו מועיקר הדין, וכפי שמבואר במשניב כאן, אלא הוא דרך הידור בעלמא.

אכן, רמז למנהג זה כתב בשו"ת שבט הלוי (שם), מהמובא בפסקתא רבתי (פיסקא מ אות א, הובא בביאור הגר"א) בטעם פסול שופר שניקב, מהכתוב (זכריה ט ד) "חיה אלקים בשופר יתקע", ואמר: "מה שופרו של הקב"ה הוא שלם אף שופר של ראש השנה יהא שלם", וכשם ששופרו של הקב"ה שלם ללא פגם כל שהוא, כך שופר שתוקעים בראש השנה נהגו בו שיהיה שלם ללא נקב כל שהוא.

[ביה"ל ד"ה אף על פי]

וְאִשְׁמַעִינן בְּדִרְתָּא וְכוּ'³⁹.

39) ביאור דבריו, שהרא"ש שם (ראש השנה פי"ג סי' ו) כתב "ואשמעין בדיחא דאף על גב דנקב המעכב את התקיעה כשר וכו' בנסדק כולו לאורכו פסול", הרי שכתב שנסדק כולו פסול ובאופן זה ניקב כשר, נמצא שאף אם יש נקבים ברוב השופר הרי הוא כשר.

הלכות ראש השנה סימן תקפו

לתקע בו אפלו תקיעה של מצוה: ר' יהודה קולו עב מאד או (כה) רק מאד, כשר, שקל הקולות כשרים בשופר: ז' (כו) אם נקב, יאם לא סתמו, (כו) *אף-על-פי שנשתנה קולו כשר (כה) (מיהו, אם יש שופר אחר אין לתקע בזה, כי יש אומרים *שאין לתקע בשופר (ס) (תן נקוב) (כליבו ותשיבת הרא"ש). (כט) *יאם סתמו שלא במינו, אף-על-פי שאינו מעבב את התקיעה לאחר סתימה, שחזר קולו

מ ברתא עם זי
ג ירושלים, כתבו
הפוסקים והרא"ש
שם ס משנה עם
יקרי נתן פקידא
שם וקלשנא קמא
רדפי יתנן, טר בשם הפוזנים ומכריז פקידא

שערי תשובה

דמי תליפי תליפין, ע"ש: [M] נקוב, וצן משיח מרדכי סלוי פלפול ארן בדברי הרא"ש
במעבב התקיעה קום שסתמו וסדר לכסות שינה, וצן ברה אפרים מ"ש בזה, ע"ש:

באור הלכה

שהארץ בנה איברא, דגם מלשון השי"ש שם דקאמר איליא דאשחר
מאחמול' וכו' משמע גמ"כ כרש"י, וערוך עיון: * אף-על-פי שנשתנה
קולו כשר. צ"ל משנה ברה מה שסתמו דקעין שישישי ע"ל פ"ל פ"ג רבו,
דאם רב ארבו נקב תרי לה ככלו, הוא מהביר הפ"ח והפ"י ת"ש. וצ"ל שם עוד
בב"ח שסתמו על השור שלא חלק בנה, והביא שרבונו ירחם נקב לתקיעה
דדוקא פלשפתרי רבו (אבל אם לא נשפיר רבו פסול אם מעבב את התקיעה,
עין שם, ומשמע דאם אינו מעבב את התקיעה כשר אפלו לא נשפיר רבו,
ואולי דהוא אזיל לשיטתו דסבינא לה אפלו בנסתם נקב אם אינו מעבב
התקיעה כשר, אפלו לא נשפיר רבו וגם אינו מיתו). אכן באמת מילי לי, אם
נקב אינו פוסל בשופר, אמ"פן דהוא שלם דמי ומאי אכפת לן שרבו נקוב;
ובי נסתם שאני, דהתם אתינן מטעם דשופר ודבר אחר מערב בו או מטעם
דתינו לה פשטי שופרות, משום הכי פציען שנתא על-פ"ל פ"ג רבא בלא
דיעתא ולא מלשחיתו תי במעוטה שיש בו רעותא, מה שאין פן כהא דאין זה
דיעתא קלל? ולקאורה יש להשיב, דלפי זה גם בנסתם די לנו שנתא רבו בלי
סתימות אבל יכול להיות מלא נקבים, וכלשון הפוסקים והמקור מבאר
דדוקא אם נשפיר רבו שלם, ומשמע דבמקב פסול אפלו יהיו הנקבים
סתמות שלא נסתמו. אצל באמת יש לדחות, דהפוסקים מרי בשתינה נקב
אדר גדול ונסתם (ע"ן ברמב"ן ורא"ש), וכל זה אמרו דדוקא ודוקא כשלא היה
הנקב גדול כל-כך שלא ישאר רב שופר שלם, דאם הינה הנקב למשל מתעבה
שופר ונסתם, אמ"פן תרי שופר מערב עם סתימה, אצל איך-יכ"י נטי דאם היה
הנקב מעוט שופר נסתם, אפלו יש לשאר השופר נקבים גמ"פן כשר דהנקבים
אינם פוסלים, ואפשר שגם רבנו ירחם שתיקרי בענגנו שישישי רבו, גמ"פן
כנגדו שנתקב לא יהיה גדול כל-כך שימשיך עד תרי השופר, דאם נמשך, וכל
שפן אם נמשך עד רבו, אמ"פן תרי לה ככלו, וברר השופר פתח בכלו ואין
שם שופר עליו, ואם פסלינו בנסתם כל-שפן בזה, אבל ביש נקבים נסתים
הרבה אפלו נקבים על כל השופר מאי אכפת לן, פ"ח שאין נקבים פוסלים
וכן נקב לנקב יש שופר אמ"פן אינו נקב, אמ"פן מצאתי ברא"ש סימן ר'
שקב: ואשמעינן בבריתא וכו' 39, משמע גמ"כ דהנקב על-פ"ל רבו כשר אף
שהוא מעבב את התקיעה וגם לא נשפיר בו שיעור שופר, ובריתא מאת
שקב: ואם לא סתמו כלל, לדברי הירושלמי כשר אפלו נסתם רבו ויש בו
שעור שופר, שקל הקולות כשרין בשופר, אבל לפי גמ"כ דילן יש להחמיר
ולדין כשלא סתמו כלל לפסול אם מעבב התקיעה, שלא אקרו בנסתם דילן
שקל הקולות כשרין בשופר אלא כשהוא בעצמו שלא סתמת ריעותא, עד
לשנו, ומשמע מה דבאין בו שעור שופר גם לירושלמי יש להחמיר, דלא
פקה"ש. ועוד נשמע מפה, דבאינו מעבב התקיעה, גם לקמרא דילן יש להקל
אף שנסתם רבו אם נשאר בו שעור תקיעה: * שאין לתקע בשופר נקוב,
בבית-יוסף הביא זה בשם כליבו ותשיבת הרא"ש, ובאמת נמצא זה גם
בפריש המשנה להרמב"ם תה לשנו: ואם נקב ישי-פו דיינס והוא, פי הוא צריך
לסתם הנקב וכו', ומשמע בברור שהוא מפרש המשנה פפריש השני של הפ"ל בו
שהוא בבית-יוסף, עין שם, וכן בריטב"א כתב שסתמו חולק על הירושלמי
בזה, ולהפכיל אם לא סתמו כלל פסול אם מעבב התקיעה. ונחת ראיית קצת
שלא בדברי הפרי"מדים בענגנו, דבסעיף ק"ו ז' במשכבות ז"ה קצוד דאפלו
לדעת המחבר דמקל בשופר נקוב, מקל מקום בעינו אפלו בשופר ארף שתיקה
על-פ"ל פ"ג רב שופר שלם כלי נקבים, ואמ"פן לפי זה הרי"א דחמיר הוא
אפלו באפן זה אין לתקע בו לכתחלה, ובסעיף ק"ט ס קצוד דאף לדעת

באר היטב

ע"ז: (ח) נקוב, אפלו נשתפר בו שיעור תקיעה, משום שקולו
סגום, כליבו, מ"א, ע"ז. ופשוט הנסוק אינו בכלל זה, ודינו

משנה ברוכה

שקלל בשכבותו לאסור עצמו בשמיעת כל תקיעה, דמשמע אפלו
בתקיעה של רשות, ובה תל שכבותו כ"כ ל' לאסור גם בשל
מצוה, וישתדל להגיד שכבותו 64. ואפלו גבי נדרים, (מט) אם אסר
עצמו לשמע שופר מפלוגי אינו נפקע בזה שמיעת שופר,
וצריך לבקש איש אחר לשמע מפני שופר, ואם לא נמצא אחר
(נ) אסור לשמע מאיש זה (נא) אפלו אסר עצמו בשכבותה, שאינו
כנשבע לבטל את המצוה, שבשעה שצא שכבותה מפיו לא היה
לכטל, שחזר אינו מצוה לשמע מאיש זה דוקא: ר' (כה) רק
מאד. והוא הדין אם היה (נט) צרוד נכש"ש: ז' (כו) אם נקב וכו'.
אקדים לזה הסעיף הקדמה קצרה, והוא: איתא בגמרא, תנו בבנין:
נקב וסתמו, בין במינו ובין שלא במינו 66, פסול. רבי נתן אומר:
במינו כשר, שלא במינו פסול, וכתבו הפוסקים דקמא לן כרבי
נתן. ואמרין שם, דהא דמקשר רבי נתן במינו, הינו דוקא
כשנשפיר רבו שלא נקב, ותנה בבאר הסוגיא יש דעות בין
הראשונים: הרמב"ם וסיעתו מפרשים דרבי נתן קאי אאין מעבב
התקיעה, דהינו אחר סתימה סרו קולו לכמות שתיקה תחלה קום
שנקב, ואפלו הכי אין כשר אלא במינו. נמצא בעינו הקמא
למעליה: אינו מעבב התקיעה, ובמינו, ונשתפר רבו; אצל אם
סרו אחר מצאו, פסול. זו היא הדעה ראשונה שהובא פ"אן.
והרא"ש וסיעתו סבינא להו דרבי נתן קאי רק אמעבב התקיעה,
ואפלו הכי כשר במינו, ובשאינו מעבב, אפלו שלא במינו כשר אם
נשתפר רבו, וממילא לפי באור זה הרי לקלא, דלא בעינו אלא
הרתי, דהינו מינו ורבו ואפלו מעבב, או רבו ואינו מעבב ואפלו
אינו מינו, ונהו פסיים המחבר לקמיה: ואם הוא שעת הדחק וכו',
הינו שאין יש לסמוך על הרא"ש וסיעתו: (כו) אף-על-פי
שנשתנה קולו כשר. שקל הקולות כשרים בשופר, וכו'. והינו
אפלו לכתחלה לדעת המחבר, וכתבו הפוסקים דאפלו (ג) לא
נשתפר בו שיעור תקיעה, דהינו טפח שלם בלי נקבים, נמי כשר.
(ג) ומקל מקום פתחו האחרונים דאם היה (נה) רבו של שופר
(נו) נקוב, אפלו נשפיר בו שיעור תקיעה שלם גמ"פן פסול, דרבו
ככלו, וצ"ל בבאר הלכה: (כח) מיהו וכו', בי יש אומרים וכו'.
סבינא להו (ני) דשופר נקוב פסול כמו שופר שנסתם, וכל לנו לחש
לדעה זו לכתחלה, (נא) ואפלו נשתפר בו שיעור תקיעה למעלה לצד
הפה שאין בו נקב כלל, ומקל מקום משמע (נט) דגם לסבינא זו הינו
דוקא היכי שנתקב מרגש בתקיעה, שהקול נפגם על-ידו ונשתנה
קולו, אבל היכי שקולו צליל, אין נקב בזה חשוב ותוקעין בו לכלי
עלמא 68: (כט) ואם סתמו וכו'. ורצה לומר, דאף-על-גב דכשלא
סתמו כשר לדעת המחבר, כשסתמו פ"ע טפי, (ס) דכשסתם
בשאינו מינו, אמ"פן אינו שומע קול שופר בלחוד רק קול

שער הציין

(מט) אחרונים: (ז) מרי שהזכיר בעת הנדר שם שופר, כגון קום שופר של פלוגי לתקיעתו עלי, דאי לא הכי הוא דבר שאין בו משום (נא) כשהאפרים: (כ) גמרא:
(ג) ביה"סוף בשם רבי אליהו מורח, וכ"כ ש"א: (ג) ב"ח ופרי חדש: (ה) ואפלו הוא שופר ארץ, בעינו שיהא רבו נקב 67) נכ"מ במ"ג: (ט) והינו דוקא בארנו, אבל בהרבה
אפלו אם נקב רב הקפו, בין שנסתם ממקום שהוא ולמעלה שיעור תקיעה שלם כשר, ובקלמה כסעיה ט' לענין נסדק, ואם נקב רק מעוט הקפו, אפלו לא נשאר ממקום שהוא
ולמעלה שיעור תקיעה גמ"פן כשר ב"ח ופרי"ח: (ז) פן מוכח בכל-בו שיעור תקיעה הוא: (ח) מנן אברהם בשם הג"ל-בו: (ט) פן משמע בכל-בו שנסתם הוא משום שנשתנה
קולו, וכן מצאתי בריטב"א דדוקא במעבב התקיעה, הא לא הכי שרי אף לתלמודא דין, עין שם, וכן משמע מפרג אברהם בסעיף ק"ט ח, עין שם: (ס) עין בבית-יוסף:

